

ДО ПИТАННЯ ПРО ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА НЕЗНАЧНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ

TO THE QUESTION OF EXEMPTION FROM ADMINISTRATIVE LIABILITY FOR MINOR OFFENCES

Шестак Л.В.,

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Чернігівського національного технологічного університету*

Веремієнко С.В.,

*старший викладач кафедри теорії та історії
держави і права, конституційного права
Чернігівського національного технологічного університету*

У статті досліджено поняття малозначних адміністративних правопорушень та виділено їх ознаки. Проаналізовано умови звільнення від адміністративної відповідальності у випадку скоєння особою малозначного правопорушення. Розкрито особливості такого заходу впливу на правопорушників, як зауваження.

Ключові слова: адміністративна відповідальність, незначне правопорушення, звільнення від відповідальності, адміністративне стягнення.

В статье исследовано понятие малозначимых административных правонарушений и выделены их признаки. Проанализированы условия освобождения от административной ответственности в случае совершения лицом малозначимого правонарушения. Раскрыты особенности такой меры воздействия на правонарушителей, как замечание.

Ключевые слова: административная ответственность, малозначимое правонарушение, освобождение от ответственности, административное взыскание.

The article examines the concept of minor administrative offences and dedicated their signs. Analyzed the conditions for the exemption from administrative liability in case if a person commits a minor offence. Peculiarities of such measures on offenders as a comment.

Key words: administrative responsibility, minor offences, exemption from liability, administrative penalty.

Постановка проблеми. Застосування заходів адміністративної відповідальності має ґрунтуватися на ряді принципів, одним з визначальних серед яких є принцип невідворотності. Сутність його полягає в тому, що кожен суб'єкт, який вчинив адміністративно-каране діяння, має понести справедливе покарання. Проте названий принцип у наш час з об'єктивних та суб'єктивних причин діє далеко не завжди.

Особливістю адміністративного правопорушення є те, що, на відміну від злочину, воно не характеризується такою ознакою, як суспільна небезпека [1, с. 229]. Адміністративні правопорушення є соціально шкідливими, тобто завдають або об'єктивно можуть завдати певної шкоди охоронюваним суспільним відносинам. Проте розмір такої шкоди, можливість її відвернення чи відшкодування в правопорушеннях з матеріальним складом та об'єктивна можливість завдання шкоди у формальних проступках також може впливати на вид і міру відповідальності правопорушника. Інколи при розгляді справ про адміністративні правопорушення з урахуванням обставин справи, особи правопорушника, наявності обставин, які пом'якшують відповідальність, виникає питання про звільнення суб'єкта від відповідальності внаслідок малозначності діяння. Така можливість передбачена Кодексом України про адміністративні правопорушення (далі за

текстом – КУАП), ст. 22 якого вказує, що при малозначності адміністративного правопорушення орган (посадова особа), уповноважений вирішувати вправу, може звільнити порушника від адміністративної відповідальності і обмежитись усним зауваженням.

Метою статті є визначення поняття, з'ясування ознак малозначних адміністративних правопорушень на основі узагальнення чинного адміністративного законодавства України, а також визначення умов звільнення від адміністративної відповідальності у випадку скоєння особою малозначного правопорушення.

Стан дослідження. Проблеми звільнення від адміністративної відповідальності при малозначності правопорушення виступали предметом досліджень таких вчених, як В.Б. Авер'янов, Ю.П. Битяк, Т.О. Коломоець, В.К. Колпаков та інші, проте у зв'язку з розвитком суспільних відносин, збільшення кількості адміністративних правопорушень не втратили своєї актуальності й до сьогодні.

Виклад основного матеріалу. Аналіз норми ст. 22 КУАП дозволяє зробити висновок про те, що звільнити особу від адміністративної відповідальності може лише владний суб'єкт, який наділений правом вирішувати відповідну категорію справ по суті. На цю обставину вказують слова «... орган (посадова особа), уповноважений вирішувати спра-

ву...». Тобто суб'єкт, який не наділений таким правом, а уповноважений лише починати адміністративне провадження, звільнити від відповідальності порушника на підставі ст. 22 КУАП не може. Тому звільнення від відповідальності за незначне порушення може відбуватися на стадії розгляду адміністративної справи.

Проте прийняття рішення про звільнення від адміністративної відповідальності є достатньо проблематичним з ряду причин. По-перше, об'єктивно відповідне протиправне діяння має всі елементи складу правопорушення, тобто з формальної сторони воно є адміністративно караним діянням. По-друге, законодавець не дає визначення такого правопорушення і навіть не називає його ознак. По-третє, у законодавстві не має переліку малозначних правопорушень, що може створювати ілюзію, ніби всі адміністративні правопорушення з формальним складом є незначними, а це далеко не так. Питання про необхідність чи недоцільність звільнення особи від адміністративної відповідальності при малозначності правопорушення в кожному конкретному випадку вирішується правозастосовчим органом (посадовою особою), виходячи з того, що малозначні правопорушення – це такі діяння, які:

- 1) не являють собою великої суспільної небезпеки;
- 2) у вчиненні яких порушник щиро розкаявся;
- 3) не заподіяли або не здатні були заподіяти значної шкоди суспільним чи державним інтересам, правам і свободам громадян або іншим, охоронюваним законом, цінностям [2, с. 69];
- 4) якщо матеріальна шкода, завдана таким правопорушенням, є незначною та була добровільно і в повному обсязі відшкодована правопорушником до вирішення питання по суті [3, с. 34].

На наш погляд, незначним правопорушенням може бути визнано й об'єктивно протиправне діяння, у ході здійснення якого була завдана матеріальна чи моральна шкода потерпілому, але яка була повністю відшкодована правопорушником до початку адміністративного провадження або ж до вирішення справи по суті, або ж коли порядок відшкодування шкоди узгодили між собою правопорушник і потерпілий, і сторони правопорушення не висувають одна одній жодних вимог.

Вважаємо, що наведений перелік ознак малозначних правопорушень має бути визначений законодавчо. Проте варто не лише окреслити ознаки тих проступків, які можуть бути визнані незначними, але і вказати на обставини, наявність яких вказуватиме на недоцільність визнання протиправного діяння незначним.

На наше переконання, не можуть бути визнані незначними ті проступки, які визнані тяжкими та за які неповнолітні порушники притягуються до відповідальності на загальних підставах. Перелік таких проступків міститься в ст. 13 КУАП. До малозначних правопорушень, крім того, не можуть також належати й ті протиправні діяння, при вчиненні яких мали місце обставини, які обтяжують відповідальність (ст. 35 КУАП), оскільки їх наяв-

ність свідчить про свідоме бажання порушника діяти всупереч визначеним правовим вимогам, порушувати встановлені правила і норми. Вважаємо, що незначне правопорушення не може бути вчинене за обставин, які звільняють від адміністративної відповідальності (неосудність, крайня необхідність та необхідна оборона), оскільки вони виступають як самостійні підстави обов'язкового звільнення від адміністративної відповідальності, у той час як визнання конкретного діяння незначним цілком покладається на суб'єкта, який вирішує справу по суті. І лише уповноважена особа має право (підкреслене мною – Л.Ш.) вирішувати, чи є відповідне діяння незначним, чи ні. Тобто тут велике значення має саме суб'єктивний критерій оцінки складності, шкідливості правопорушення.

При малозначності вчиненого адміністративного правопорушення орган (посадова особа), уповноважений вирішувати справу, може звільнити порушника від адміністративної відповідальності й обмежитися усним зауваженням. Прикладом звільнення від адміністративної відповідальності може служити роз'яснення громадянину, який намагається перейти проїзну частину вулиці поза пішохідним переходом, протиправно характеру його поведінки та можливих шкідливих наслідків для нього й суспільства [4, с. 45].

Звільнення від відповідальності за адміністративне правопорушення – одна з форм виховного впливу, що застосовується органом (посадовою особою) адміністративної юрисдикції. Вона не пов'язана ні з адміністративним стягненням, ні з заходами громадського впливу, оскільки усне зауваження правопорушнику не тягне для нього ніяких юридичних наслідків [5, с. 59] (зокрема, не починається перебіг строків накладання адміністративного стягнення, особа вважається такою, що не зазнавала адміністративного впливу тощо). Правопорушник звільняється від правових наслідків свого протиправного діяння з розумінням гуманності, хоча саме по собі це діяння (як у момент його здійснення, так і під час звільнення від відповідальності) залишається правопорушенням [3, с. 36].

На доцільність звільнення правопорушника від адміністративної відповідальності з мотивів малозначності можуть вказувати обставини, що пом'якшують відповідальність, у тому числі й умови, що дозволяють досягти виховних і попереджувальних цілей без застосування заходів адміністративного впливу, зокрема факт відсутності в порушника стійких антигромадських установок, що підтверджується позитивною характеристикою з місця роботи, служби, навчання, проживання, відсутність фактів вчинення протиправних дій у минулому, вчинення правопорушення з необережності тощо.

Необхідність застосування при вчиненні малозначного правопорушення такого заходу впливу на правопорушників, як зауваження, дає підставу говорити про невідворотність реагування держави на кожне правопорушення, на реальну реалізацію принципу невідворотності адміністративної відповідальності. Разом з тим використання зауважен-

ня, як способу реагування на правопорушення, не означає застосування до правопорушника державного примусу, оскільки, по-перше, особа залишається вільною самостійно скеровувати свою поведінку і припинити чи продовжити протиправне діяння з усіма його наслідками. По-друге, на відміну від попередження, усне зауваження не значиться серед видів стягнень, передбачених ст. 24 КУАП.

Звільнення особи від адміністративної відповідальності у зв'язку з малозначністю правопорушення не є обов'язком юрисдикційного органу, посадової особи, що здійснюється ними в силу вимог ст. 24 КУАП на стадії розгляду і вирішенні справи про адміністративну відповідальність. У зв'язку з цим зазначений орган чи посадова особа зобов'язані ретельно розглянути і проаналізувати всі сторони вчиненого порушення, оцінити обстановку його здійснення, його наслідки, переконатися, що відсутня значна шкода. Важливим є також врахування особи порушника, ступеню його вини, характеру порушення, наявності обставин, що обтяжують чи пом'якшують відповідальність тощо.

Висновки. Таким чином, вважаємо за необхідне ст. 22 Кодексу про адміністративні правопорушення викласти в такій редакції:

«При вчиненні особою адміністративного правопорушення, яке не завдало і об'єктивно не могло завдати значної шкоди охоронюваним в адміністративному порядку правам та інтересам, та за умови усвідомлення порушником протиправності свого вчинку і припинення протиправної поведінки, орган адміністративної юрисдикції може звільнити його від відповідальності і обмежитись усним зауваженням.

Усне зауваження не є адміністративним покаранням, а виступає заходом виховного впливу, який має на меті попередження вчинення правопорушень у майбутньому та пояснення правопорушнику сутності й наслідків його протиправного вчинку».

Вважаємо, що наявність адміністративної дефініції малозначного проступку не лише спростить процедуру застосування ст. 22 Кодексу про адміністративні правопорушення, але й дозволить зменшити кількість зловживань посадовими особами при вирішенні адміністративних справ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Алехин А.П., Кармолицкий А.А., Козлов Ю.М. Административное право Российской Федерации: Учебник. – М. : Зерцало, 1997. – 672 с.
2. Бачун О. Питання, які виникають при розгляді справ про адміністративні правопорушення // Право України. – 2000. – №8. – С. 67–69
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Науково-практичний коментар / Р.А. Калюжний, А.Т. Комзюк, О.О. Погрібний. – К. : Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008. – 781 с.
4. Лук'янець Д.М. Інститут адміністративної відповідальності: проблеми розвитку / Д.М. Лук'янець. – К., 2001. – 220 с..
5. Шестак Л.В. Малозначність правопорушення як підстава звільнення від адміністративної відповідальності. Л.В. Шестак // Роль права в сучасній Україні / за ред. Б.І. Сташківа. – Чернігів, Чернігівський державний інститут права, соціальних технологій та праці, 2009. – С. 33–37.